

Zielona Góra-Poznań, dnia 25 kwietnia 2020 r.

Prof. dr hab. Hanna Paluszkiewicz
Katedra Prawa Karnego
i Postępowania Karnego
Wydział Prawa i Administracji
Uniwersytet Zielonogórski

Recenzja

Rozprawy doktorskiej magistra Marcina Cichońskiego pt. *Względne podstawy odwoławcze w polskim procesie karnym* (Katowice 2020)

I. Uwagi ogólne

Przedstawiona do recenzji rozprawa doktorska poświęcona została problematyce postępowania odwoławczego w polskim postępowaniu karnym, a ściślej analizie wskazanych przede wszystkim a art. 438 k.p.k. tzw. względnych podstaw odwoławczych. Tematyka obrana przez mgr Marcina Cichońskiego za przedmiot badań była omawiana w wielu opracowaniach naukowych, monograficznych, artykułowych, a także komentarzowych, a nadto stosunkowo często podejmowana jako problem praktyczny w judykaturze. Doktorant dostrzegł jednak, co wymaga pełnej aprobaty, potrzebę ponownego przeanalizowania tytułowej problematyki, jednakże w nowym ujęciu oraz z uwzględnieniem tendencji rozwojowych współczesnej procedury karnej i dorobku jej doktryny.

Nie podjęto się bowiem dotąd, a co uczynił przedmiotem swojej rozprawy doktorskiej mgr M.Cichoński, monograficznego opracowania problematyki względnych podstaw odwoławczych w procesie karnym z wykorzystaniem perspektywy teoretycznoprawnej, uzupełnionej odniesieniami dogmatycznymi oraz oceną możliwości praktycznego zastosowania poczynionych na tym polu badawczym ustaleń.

W tej sytuacji podjęty przez mgr M. Cichońskiego trud monograficznego opracowania zagadnienia tytułowego zagadnienia na tle i przy wykorzystaniu ustaleń oraz instrumentarium właściwego teorii prawa jest cenne i zasługuje na aprobatę. Szczególnie podkreślić należy właśnie tę teoretycznoprawną perspektywę, jaką przyjmuje Doktorant dla swych badań. Taki zabieg pozwala Autorowi w sposób

niezwykle udany odnaleźć – w wydawałoby się już dość dobrze opracowanej problematyce podstaw odwoławczych - wiele nowych nie opisanych dotąd kwestii, dokonać na ich podstawie nowych ustaleń, wskazać dotąd nie notyfikowane powiązania systemowe.

Tytuł pracy doktorskiej precyzyjnie wskazuje na wyznaczone przez Autora pole badawcze oraz ramy, w jakich Doktorant zamierza owo zagadnienie zaprezentować. Zatytułowanie rozprawy *Względne przyczyny odwoławcze w polskim procesie karnym* nie budzi zatem wątpliwości co do wytyczonego pola badawczego, nie zdradza jednak (a szkoda) przyjętej metody badawczej, co mogłoby spowodować większe początkowe zaciekawienie treścią pracy czytelnika przystępującego do jej lektury.

Już na wstępie należy jednak podkreślić, że oczekiwania czytelnika co do zawartości treściowej rozprawy są spełnione, choć zawiera ona wiele nieoczekiwanych ustaleń, stanowiących udany wynik pogłębionych analiz Autora nie tylko z zakresu prawa karnego procesowego, prawa karnego materialnego ale także z teorii prawa i prawoznawstwa.

Wypada także na wstępie podkreślić, zarówno konsekwencję Doktoranta w zaplanowaniu badań, jak i w prezentacji ich wyników, przyjmującej postać bardzo dobrze pod względem struktury i zawartości treściowej, skomponowanej rozprawy naukowej. Stanowisko to znajduje potwierdzenie choćby w analizie kolejności (sekwencji), w jakiej Autor omawia poszczególne, istotne z punktu widzenia tematu pracy, jak i wspomnianej teoretycznoprawnej perspektywy badawczej, kwestie.

Na uwagę zasługuje tu zwłaszcza klarowne objaśnienie przez mgr. M. Cichońskiego zastosowanej metodyki badań, przyjętych założeń badawczych oraz przygotowanie czytelnika do zrozumienia konwencji językowej stosowanej w rozprawie, przez co jej lektura mimo hermetycznego językowo ujęcia niektórych zagadnień, jest przyjemnością intelektualną. Nie jest to zbyt częste w opracowaniach naukowych wykorzystujących aparat pojęciowy z zakresu teorii prawa, stąd w mojej ocenie, warto to w odniesieniu do pracy mgr M. Cichońskiego podkreślić. Rozprawa jest wprawdzie wymagającą koncentracją lekturą, jednak zastosowane przez jej Autora zabiegi konstrukcyjne, redakcyjne i językowe, czynią jej treść w pełni dostępną, nie tylko dla czytelnika obeznanego z pracami z zakresu teorii i filozofii prawa.

Praca jest zwarta, choć stosunkowo obszerna - liczy bowiem 322 strony, w tym 280 stron tekstu. Całość rozważań merytorycznych ujęta została w ramach siedmiu

rozdziałów, poświęconych kolejno omówieniu zagadnień dotyczących zagadnieniom wstępnym, obejmującym wyjaśnienie założeń teoretycznych, metodologicznych i terminologicznych przyjętych w pracy, szczegółowemu opracowaniu poszczególnych względnych przyczyn odwoławczych wskazanych w art. 438 k.p.k., tzw. innym względnym podstawom odwoławczym oraz wykorzystaniu względnych podstaw odwoławczych do formułowania zarzutów apelacyjnych.

W pracy wyodrębniono rozdział I *Zagadnienia wstępne o* (s. 15-30), rozdział II – *Obraza prawa materialnego* (s. 31-80), rozdział III *Obraza prawa procesowego* (s.81-160), rozdział IV *Błąd w ustaleniach faktycznych* (s. 161-209), rozdział V *Rażąca niewspółmierność rozstrzygnięcia o karze, niesłuszne zastosowanie albo niezastosowanie środka zabezpieczającego lub innego środka* (s. 210-263), rozdział VI *Problematyka innych względnych podstaw odwoławczych* (s. 264-271), rozdział VII *Względne podstawy odwoławcze jakom podstawy zarzutów w apelacji* (s. 272 - 289).

Praca zawiera również *Wprowadzenie* (s. 9-14) oraz *Zakończenie* (s. 290-295). Jest także opatrzona wykazem używanych w pracy skrótów (s. 5-7), informacją o zasadach opracowania spisu bibliograficznego i przypisów (70-8) oraz spisem bibliograficznym (s. 296-316), wykazem stron internetowych (s. 317-318) i orzecznictwa (s. 319-322).

Autor wskazuje na wykorzystanie w dysertacji ponad 350 pozycji bibliograficznych (w tym ze źródeł internetowych) oraz blisko 100 judykatów.

Konstrukcja pracy jest przemyślana, rozważania uporządkowane i zawarte w należycie wyodrębnionych (w postaci osobnych rozdziałów oraz podrozdziałów) oraz logicznie ze sobą powiązanych grupach tematycznych. Kolejność przeprowadzonych analiz co do zasady nie budzi zastrzeżeń, wywody Autora w ramach poszczególnych wyodrębnionych strukturalnie części są logicznie ze sobą powiązane, spójne i prowadzą czytelnika przez wszystkie istotne dla tematu pracy zagadnienia.

Formułując uwagi dotyczące struktury pracy doktorskiej należy podkreślić dokonanie przez Autora pewnego konsekwentnego wyboru co do sposobu omawiania poszczególnych kwestii w ramach poszczególnych rozdziałów. Wszystkie rozdziały o treści merytorycznej, poświęcone omówieniu względnych podstaw odwoławczych wskazanych w art. 438 k.p.k. (II-V) są podobnie obszerne i zawierają w swej strukturze podrozdziały, w których wprawdzie nie strukturalnie lecz treściowo, można wyróżnić pewne grupy uwag o charakterze wstępnym, wprowadzającym (także terminologicznie)

czytelnika do prowadzonych dalej rozważań oraz uwagi końcowe, stanowiące prezentację poglądu Autora w omawianej kwestii. Ten zabieg redakcyjny jest w pełni uzasadniony i przydatny. Czytelnik ma bowiem możliwość wstępnego zapoznania się z zasadniczymi kwestiami, jakie są omawiane w danej części pracy, co pozwala przy dalszej lekturze na skoncentrowaniu uwagi na tekście głównym i pogłębionej analizie zasygnalizowanych wstępnie problemów, a także podążanie za Autorem zgodnie z przyjętą przez niego konwencją językową. To, zważywszy na perspektywę teoretycznoprawną rozważań Doktoranta i przyjęcie właściwego dlań instrumentarium badawczego jest dużym ułatwieniem dla czytelnika. Z kolei uwagi końcowe stanowią nie tylko krótkie podsumowanie tego co było przedmiotem analizy, ale wprost stanowią pewien zbiór ustaleń badawczych, wskazujący na ostateczne stanowiska jakie Doktorant zajmuje w prezentowanych w danym rozdziale kwestiach.

Doktorant zastosował w swych badaniach metodę, którą określa jako dogmatyczno – teoretyczną. Jednocześnie, poddając analizie przede wszystkim treści normatywne, stosuje zróżnicowane podejście badawcze w odniesieniu do analizy poszczególnych względnych podstaw odwoławczych. Sprowadza się to do użycia innych metod wykładni przepisu art. 438 k.p.k. w odniesieniu do każdej z jego części strukturalnej, odnoszącej się do poszczególnych podstaw odwoławczych (art. 438 pkt 1, 1a, 3 i 4 k.p.k.).

Praca doktorska obejmuje stan prawny uwzględniający nowelizację Kodeksu postępowania karnego z dnia 19 lipca 2019 r., która w dniu 5 października 2019 r. weszła w życie, zmieniając dotychczasową treść przepisu art. 438 k.p.k., normującego katalog względnych podstaw odwoławczych. Trafnie Autor rozprawy przyjmuje, iż w doktrynie procesu karnego nie postulowano zmiany treści analizowanego przepisu, ani też nie wyrażano też krytycznych uwag, co do jego brzmienia. Propozycja legislacyjna nowelizująca przepis art. 438 k.p.k. nie została również poprzedzona szerokimi konsultacjami, a ostatecznie wprowadzona zmiana normatywna rozdziela dotąd jednolitą podstawę odwoławczą obrazy prawa materialnego na dwie, odrębne względne podstawy odwoławcze. Doktorant przekonująco uzasadnił przyczyny, dla których odstąpił od tradycyjnego omówienia nowej redakcji przepisu, natomiast uprzedzając dalsze uwagi można tylko zaznaczyć, że problematykę tę wyczerpująco omówił, prezentując tę zmianę normatywną w przyjętej przez siebie perspektywie badawczej. Zachował także konsekwencję w prezentacji wszystkich względnych podstaw

odwoławcze w sposób holistyczny. Należy zgodzić się z przekonaniem Autora pracy, że owo „holistyczne” przedstawienie tej problematyki pozwala dostrzec jej złożoność oraz systemowe powiązania.

Zgłaszając na wstępie pewne uwagi wspólne dla całej recenzowanej pracy nie sposób pominąć kwestii języka i stylu, w jakim rozprawa została napisana. Sposób formułowania myśli oraz logika wypowiedzi Doktoranta nie budzą zastrzeżeń. Praca jest napisana ładnym, fachowym językiem choć z uwagi na podbudowę teoretycznoprawną prowadzonych analiz i formułowanych wniosków, lektura niektórych fragmentów dysertacji nie była łatwa. Zaakcentować i zaaprobować jednak należy konsekwentne używanie przyjętego słownictwa z zakresu teorii prawa, a także podejmowane przez Doktoranta (dodajmy: udane) próby utrzymania uwagi czytelnika na analizowanych zagadnieniach, poprzez wykorzystanie redakcyjnego zabiegu wielokrotnego (jednak w pełni świadomego i pomocnego dla czytelnika) nawiązywania do poczynionych na wstępie pracy, bądź też poszczególnej jej części ustaleń językowych lub terminologicznych.

Ogólna ocena pracy pod względem redakcyjnym jest w pełni pozytywna. Sposób w jaki rozprawa doktorska mgr M. Cichońskiego została napisana wskazuje na głęboką wiedzę i swobodę Doktoranta w poruszaniu się zarówno w warstwie dogmatycznej, jak teoretycznej prawa karnego procesowego, znajomość koncepcji teoretycznych związanych z wykładnią przepisów (norm) prawnych, jak też poglądów prezentowanych w orzecznictwie i doktrynie procesu karnego, a także na umiejętność klarownej i przekonującej argumentacji prawniczej.

Sposób ujęcia omawianych w pracy zagadnień wskazuje też na zawodowe doświadczenia Autora, pozwalające mu umiejętnie wyważyć i połączyć teoretyczny oraz praktyczny aspekt badanego zagadnienia. Podkreślenia wymaga także umiejętność dostrzeżenia i twórczego wykorzystania nowych koncepcji dotyczących czynności procesowych w postępowaniu karnym (formalizacja i konwencjonalizacja), jakie ostatnio zostały w doktrynie karnoprosesowej zaprezentowane.

Doktorant w pełni opanował tzw. warsztat naukowy, wykazał zdolność gromadzenia i wykorzystywania w swych rozważaniach literatury z podstawowych dla przyjętej metodologii badań dziedzin prawa, trafnie i z dużą kulturą dyskusji naukowej przywołuje poglądy innych Autorów, przytacza wybrane judykaty i wykorzystuje je dla prezentacji określonych własnych tez.

Należy także podkreślić, że Doktorant wykazał zdolność do zorganizowania i przeprowadzenia badań założoną przez siebie metodologią, pozyskania w ich ramach wartościowego materiału badawczego, a kolejno jego analizy oraz sformułowania oceny własnej, jak również – co nie mniej istotne - umiejętność klarownej prezentacji wyników swoich badań i możliwości ich praktycznego zastosowania.

II. Uwagi szczegółowe

Wskazanie uwag o charakterze bardziej szczegółowym należy rozpocząć od stwierdzenia, iż Autor stosunkowo mało wyraziście zarysował swoją hipotezę badawczą. We *Wprowadzeniu*, a także w I Rozdziale rozprawy doktorskiej można zauważyć, że mgr M. Cichoński dostrzegając złożoność problematyki względnych podstaw odwoławczych, ich powiązanie z różnymi dziedzinami prawa oraz możliwość ich analizy w perspektywie dogmatyczno-teoretycznej i to z zastosowaniem zróżnicowanych typów wykładni, dokonuje własnych ustaleń metodologicznych. Dopiero w *Zakończeniu* potwierdza, iż „ w świetle przedstawionych powyżej wyników badań nad względnymi podstawami odwoławczymi można uznać, że w pracy znalazły potwierdzenie postawione w jej początkowej części tezy, że względne podstawy odwoławcze mają istotne znaczenie dla funkcjonowania procesu karnego oraz że stanowią epicentrum powiązań prawa karnego procesowego i materialnego oraz równocześnie prawa postrzeganego jako model normatywny i procesu sądowego stosowania prawa”.

Istotnie można zauważyć, że przeprowadzona w pracy analiza względnych podstaw odwoławczych nie jest ściśle podporządkowana jednej, konkretnej metodzie analizy prawniczej lub metodzie wykładni tekstu normatywnego. Według deklaracji Autora (czemu pozostaje wierny) podstawową wykorzystywaną w niej metodą badawczą jest metoda analityczno-logiczna, natomiast uznane przez Doktoranta za „tradycyjnie rozumiane” rozważania dogmatyczne odnoszące się tylko do tekstu ustawy, w szczególności art. 438 k.p.k. zostały wzbogacone o uwagi poświęcone analizie funkcjonowania omawianych w pracy instytucji prawnych, ich ocenę, której towarzyszy formułowanie postulatów *de lege ferenda*. Lektura dalszych rozdziałów pracy wskazuje na realizację założeń metodologicznych. Poszczególne podstawy odwoławcze, wskazane w treści art. 348 k.p.k. są analizowane i omawiane przy użyciu innych metod, stosownie

do tego jak Autor postrzega materiał normatywny stanowiący niejako treść, czy też dopełnienie każdej z nich.

Autor zaplanował także „*poddanie weryfikacji hipotezy, że poszczególne względne podstawy odwoławcze określone w art. 438 KPK odpowiadają etapom sądowego stosowania prawa*”. Uznał bowiem, że spojrzenie z tej perspektywy na tytułową problematykę pozwoli mu wyznaczyć linie podziału pomiędzy poszczególnymi podstawami odwoławczymi. Konsekwentnie, według tych rozbieżności pomiędzy podstawami odwoławczymi, prowadzi Autor swój wywód poświęcając go omówieniu kolejno każdej z nich. Porządek analizy odpowiada treści art. 438 k.p.k. po jej nowelizacji lipcowej, a zatem uwaga Doktoranta koncentruje się także na nowej treści art. 438 pkt 1a k.p.k., który oceniany jest przez mgr M. Cichońskiego krytycznie.

Autor rozprawy dostrzega istotne rozbieżności w zakresie terminologii dotyczącej postępowania odwoławczego i w celu ustalenia podstawowych pojęć dla dalszych rozważań, omawia kluczowe z nich, w tym tytułowe pojęcie „podstawa odwoławcza”. Poświęca także uwagę rozróżnieniu podstaw na bezwzględne i względne przyjmując za punkt wyjścia dla dalszych ustaleń w rozpatrywanej kwestii pojęciowej obowiązujący tekst prawny, a w szczególności przepisy art. 439 i 438 k.p.k. Trafnie zauważa przy tym, że względne podstawy odwoławcze są ujęte w bardzo ogólny i dość abstrakcyjny sposób, w przeciwieństwie do opisanych w art. 439 k.p.k. przypadków uchylenia orzeczenia, które stanowiąc bezwzględne podstawy odwoławcze zostały opisane w sposób konkretny i kazuistyczny. Doktorant trafnie przyjmuje, że zasadnicza różnica pomiędzy tymi podstawami odwoławczymi dotyczy wyznaczonego przez ustawodawcę organowi stosującemu prawo zakresu luzu decyzyjnego. W przypadku względnych podstaw odwoławczych ten luz decyzyjny jest szeroki, a przy bezwzględnych podstawach odwoławczych wąski, co więcej ranga i powaga tych uchybień przesądza o tym, że zakres luzu decyzyjnego, co do następstw tych uchybień nie musi, a wręcz nie powinien być szeroki.

Omówienie zawartości treściowej poszczególnych rozdziałów w pracy należy poprzedzić także kilkoma dodatkowymi uwagami odnoszącymi się do struktury pracy. Otóż kolejne rozdziały rozprawy (począwszy od Rozdziału II do Rozdziału V) poświęcone zostały analizie tekstu normatywnego, przy użyciu (jak wskazałam wyżej) zróżnicowanych metod analizy i wykładni. Wszystkie te analizy mają doprowadzić

finalnie Autora do konstatacji o charakterze wybitnie pragmatycznym, co następuje faktycznie w Rozdziale VIII, gdzie ukazane zostały możliwości wykorzystania ustaleń dogmatycznych i teoretycznych poczynionych w odniesieniu do podstaw odwoławczych przy formułowaniu zarzutów apelacyjnych. Nie tylko to założenie konstrukcyjne rozprawy wymaga w tym miejscu aprobaty, ale również to, że Doktorant faktycznie doprowadzenie czytelnika, być może znużonego lekturą tekstu nacechowanego pojęciami z zakresu teorii prawa i prawoznawstwa, do miejsca w którym dostrzeże on praktyczność wszystkich wcześniejszych „teoretycznych” rozważań. To zaleta przyjętej przez Doktoranta metodyki badań i ich prezentacji.

Obraza prawa materialnego jako podstawa zarzutu odwoławczego jest analizowana w Rozdziale II, z perspektywy *„wypowiedzi dyrektywalnych interpretowanych z przepisów Kodeksu karnego, ze szczególnym uwzględnieniem norm prawnych”*. Doktorant wyjaśnia przyjęcie takiej optyki z odniesieniem do doktryny prawa karnego materialnego, wskazując trafnie, iż dominuje tam taki właśnie typ analizy. Finalnie pozwala to Autorowi na ustalenie, jakie wypowiedzi dyrektywalne mogą stanowić samodzielną podstawę do sformułowania zarzutu odwoławczego dotyczącego obrazy prawa materialnego. Przeprowadza on udaną analizę rodzajów naruszeń prawa materialnego (s. 62 i n.), dokonując na wstępie ich klasyfikacji rodzajowej, a kolejno omawiając wskazane naruszenia. Trafnie Autor ustalił, że tylko naruszenie normy sankcjonującej może stanowić podstawę do sformułowania samodzielnego zarzutu odwoławczego dotyczącego obrazy przepisów prawa materialnego, co więcej reguły sensu, dyrektywy celowościowe oraz dyrektywy porównawcze zdekodowane z przepisów ustawy Kodeks karny nie mają statusu norm prawnych i jako takie nie mogą stanowić podstawy do sformułowania samodzielnego zarzutu odwoławczego dotyczącego obrazy prawa materialnego, choć reguły sensu oraz dyrektywy celowościowe mogą współwyznaczać zakres normowania zarówno normy sankcjonowanej, jak i zakres zastosowania normy sankcjonującej i jako takie mogą stanowić element zarzutu odwoławczego dotyczącego naruszenia normy sankcjonującej.

W omawianym fragmencie rozprawy znalazły się także analizy norm prawa karnego materialnego w układzie „poziomym” i „pionowym”. Na tle poziomej analizy norm prawa materialnego Doktorant dochodzi do wniosku, że gdy w procesie karnym dochodzi do zastosowania przepisów prawa również innych gałęzi prawa niż tylko

prawa karnego materialnego, to te przepisy nie znajdują samodzielnego zastosowania a jedynie łącznie, poprzez powiązanie ich z przepisami prawa karnego materialnego. Tym samym Autor zasadnie argumentuje, że skarżący w zarzucie odwoławczym powinien przytoczyć nie tylko przepis innej gałęzi prawa niż prawo karne materialne, który został jego zdaniem błędnie zastosowany, lecz również przepis karnoprawny, w związku z którym ten przepis znajdował zastosowanie w postępowaniu przed sądem I instancji.

Rozważania dotyczące obrazu prawa materialnego w kontekście pionowej analizy norm prawnych dały z kolei Doktorantowi pole do sformułowania tezy, że to przepis ustawy karnej zawsze będzie stanowił przepis centralny, wokół którego należy konstruować zarzut odwoławczy, a przepisy innych aktów normatywnych, niezależnie od tego czy znajdują się one wyżej lub niżej w hierarchii źródeł prawa, powinny być w tym względzie brane pod uwagę ze względu na ich powiązania z przepisami ustawy karnej. Pewną wątpliwość budzi w tym kontekście użycie określenia „przepis centralny”, które ma swoje konotacje na tle zintegrowanej derywacyjnej koncepcji wykładni w wersji prof. M. Zielińskiego, choć przyznać wypada, że mgr M. Cichoński odwołuje się do tzw. poznańsko – szczecińskiej szkoły teorii prawa, co być może skłoniło go do użycia tego właśnie określenia. Nie było to jednak dość czytelnie wyrażone w adekwatnej części rozważań, stąd uwaga recenzenta.

Przeprowadzona przez Doktoranta wnikliwa analiza rodzajów naruszeń prawa karnego materialnego ukazała, że co do zasady każde naruszenie prawa karnego materialnego wynika z błędnej wykładni odpowiedniego przepisu prawa, a także, że każde naruszenie prawa materialnego ma wpływ na treść wyroku i powoduje, że orzeczenie nie odpowiada prawu. Na kanwie przytoczonych spostrzeżeń Autor poddał w wątpliwość celowość lipcowej nowelizacji przepisu art. 438 pkt 1a k.p.k., występując zarazem z trafnym postulatem *de lege ferenda* powrotu do poprzedniego stanu prawnego. Rozważania zawarte w Rozdziale II mają dużą wartość porządkującą, a także poznawczą. Wywód prawny i argumentację oraz zgłoszone w tej części pracy postulaty uważam za bardzo udane.

Obrazu prawa procesowego została z kolei poddana analizie w Rozdziale III zarówno z punktu widzenia normatywnego (zapisu norm prawnych), jak i czynności procesowych. O ile jednak w odniesieniu do podstawy odwoławczej obrazu prawa materialnego punktem wyjścia było uznanie go za zbiór norm prawnych oraz

omówienie struktury tego rodzaju normy, o tyle takie ujęcie, z przyczyn braku szerszej refleksji naukowej nad budową normy karnoprosesowej nie było w odniesieniu do analizy podstaw odwoławczych mających za przyczynę naruszenie prawa procesowego, możliwe. Autor wprowadził zatem inny schemat analizy. Przyjął zasadnie, że uzupełnieniem rozważań o obrazie prawa procesowego z perspektywy norm prawnych powinna być analiza tej względnej podstawy odwoławczej w kontekście prawidłowości czynności procesowych. To prawda, że dynamikę procesu karnego i wpływ uchybień z zakresu prawa procesowego na orzeczenie zapadłe przed sądem I instancji łatwiej uchwycić dokonując analizy czynności procesowych, niż statycznych norm prawnych, jednak jeśli dana czynność jest przedmiotem normowania przez dany przepis, to w gruncie rzeczy analiza dotyczy tego samego. Czynności (zachowania człowieka) mają bowiem walor czynności procesowych w postępowaniu karnym, o ile są przewidziane (a zatem stanowią przedmiot normowania) przez prawo karne procesowe. Nie zmienia to jednak pozytywnej oceny przyjętej przez Doktoranta metodyki badania tej podstawy odwoławczej. Wartością tej części pracy jest prowadzenie przez Autora analiz z uwzględnieniem aspektu historycznego (odniesienia do dorobku doktryny polskiej, a zwłaszcza prac M. Cieślaka i S. Śliwińskiego), a także zasad procesowych i to w ujęciu dyrektywalnym. Ustalenia Doktoranta w odniesieniu do możliwości formułowania zarzutu odwoławczego w oparciu o naruszenie zasady procesowej (s. 99 – 115) mają także istotny walor praktyczny.

Nie można także pominąć milczeniem starań mgr M. Cichońskiego, by wykorzystać do własnych badań, pojawiające się współcześnie koncepcje odnoszące się do czynności procesowych. Przyjęcie perspektywy badania obrazu przepisów postępowania jako podstawy odwoławczej poprzez zapis normatywny, a także jako „uchybiecie czynności procesowej” usprawiedliwia ten zabieg oraz odniesienia do ustaleń tzw. teorii konwencjonalizacji i formalizacji czynności prawnych (s. 132 i n.).

Rozważania Doktoranta prowadzone z na tle analizy materiału normatywnego (ustawy Kodeks postępowania karnego) doprowadziły do ustalenia, że typowa norma prawa karnego procesowego przybiera postać normy kompetencyjnej stanowiącej korelat uprawnienia i obowiązku szeroko rozumianych uczestników postępowania, prowadząc finalnie do wniosku, że dopuszczalne jest sformułowanie samodzielnego zarzutu odwoławczego w oparciu o naruszenie skodyfikowanej zasady prawa karnego procesowego, tylko wówczas gdy ma ona status normy prawnej, a zatem stanowi

jednoznaczną dyrektywę postępowania i równocześnie gdy żaden z pozostałych przepisów prawa karnego procesowego nie konkretyzuje tej zasady prawa. Autor zasadnie przyjmuje, że ustawa karnoprosesowa zajmuje centralne miejsce w systemie prawnym prawa karnego procesowego, zarówno w kontekście systematyki pionowej i jak poziomej, co prowadzi go do konstatacji, że normy prawne dekodowane z przepisów innych ustaw w procesie karnym mogą stanowić tylko uzupełnienie normy prawnej wyprowadzanej z treści przepisów Kodeksu postępowania karnego. Chodzi jak należy rozumieć o to, że in casu wypowiedzi normokształtne dekodowane z innego tekstu normatywnego nie znajdują samodzielnego zastosowania, a mogą tylko modyfikować normę karnoprosesową (wpływać na zakres normowania lub zastosowania).

Analizę względnej podstawy odwoławczej, o której mowa w treści przepisu art. 438 pkt 3 k.p.k. Autor przeprowadza w Rozdziale IV, jeszcze z innej perspektywy. Stawiając sobie za cel znalezienie odpowiedzi na pytanie, czym są błędne ustalenia faktyczne rozważa bowiem powiązania tej kategorii normatywnej z zasadą prawdy wyrażonej w przepisie art. 2 § 2 k.p.k. oraz z zasadą kontradykcyjności. To bardzo ciekawa perspektywa, dająca Autorowi szanse na wykazanie się dużą wiedzą i swobodą w poruszaniu się w obrębie ustaleń doktryny prawa karnego procesowego, jej dorobku historycznego oraz współczesnych tendencji rozwojowych. Należy podkreślić, że Doktorant w pełni tę szansę wykorzystał, a rozważania w tej części pracy są interesujące, a nadto pokazują nietuzinkowość przyjętych założeń metodologicznych. Przedmiotem analizy są również relacje między obrazą prawa procesowego oraz błędem w ustaleniach faktycznych, prowadzące Autora do negacji stanowiska, że błąd w ustaleniach faktycznych jest zawsze spowodowany naruszeniem przepisów prawa procesowego, co uzasadnia odrębność normatywną obu tych podstaw odwoławczych. Są to ciekawe uwagi, wskazujące na szerokie spojrzenie Autora na cały system prawa karnego procesowego. Dokonując interpretacji pojęcia błędu w ustaleniach faktycznych Autor wyróżnia błąd braku *sensu largo*, błąd braku *sensu stricto* oraz błąd dowolności. Rozważania o relacjach między względnymi podstawami odwoławczymi dotyczącymi obrazę przepisów prawa procesowego w zakresie sposobu dokonywania ustaleń faktycznych, a błędem w ustaleniach faktycznych doprowadziły Doktoranta do zajęcia interesującego stanowiska, iż „z teoretycznego punktu widzenia dochodzi do krzyżowania się tych dwóch podstaw odwoławczych, co z kolei przesądza o tym, że za prawnie dopuszczalne należy uznać stawianie zarzutów łączonych”.

Analiza wypowiedzi dyrektywalnych dekodowanych z przepisów ustawy Kodeks karny w kontekście względnych podstaw odwoławczych pozwoliła Doktorantowi sformułować wniosek wyrażony w Rozdziale V rozprawy, iż względna podstawa odwoławcza unormowana w treści przepisu art. 438 pkt 4 k.p.k. odnosi się w przeważającej mierze do dyrektyw porównawczych, które rodzajowo różnią się od norm prawnych i w tym kontekście do konstatacji, że odrębna względna podstawa odwoławcza w postaci rażącej niewspółmierności kary *sensu largimissimo* jest właściwie wyodrębniona w strukturze omawianego przepisu. Doktorant trafnie dostrzega, że dyrektywy wymiaru kary wskazane w Kodeksie karnym i pojęcie „rażąca niewspółmierność kary”, o której mowa w Kodeksie postępowania karnego są ze sobą powiązane i wzajemnie się uzupełniają, stanowiąc swego rodzaju zabezpieczenie w procesie sądowego stosowania prawa przed nadmiernym zaostrzeniem represji karnej, względnie przed jej nadmierną liberalizacją,

Dobrym uzupełnieniem rozważań o względnych podstawach odwoławczych wskazanych w art. 438 k.p.k., którym poświęcone zostały Rozdziały II-V jest analiza tzw. „innych” względnych podstaw odwoławczych, nad czym Autor pochyła się w Rozdziale VI dysertacji. Trafnie lokuje w swych analizach problematykę nowych faktów i dowodów i rażąca niesprawiedliwość orzeczenia, stwierdzając iż nie mogą one stanowić podstawy do formułowania zarzutów apelacyjnych.

Teoretycznoprawna analiza poszczególnych względnych podstaw odwoławczych została poszerzona o rozważania Autora, dotyczące praktycznych problemów konstruowania zarzutów odwoławczych (Rozdział VII). W tej części pracy Doktorant, w sposób interesujący zwłaszcza dla praktyków wymiaru sprawiedliwości, omawia zarówno zasady formułowania zarzutów odwoławczych, jak też ich formalny kształt i sposoby uzasadniania. Znajduje przy tym sposobność wskazania jak na przestrzeni ostatnich nowelizacji zmieniał się obowiązek formułowania zarzutów apelacyjnych i jakie były oraz są współcześnie ich ograniczenia.

Bez wątpienia wartościowym z punktu widzenia adaptacji ustaleń Doktoranta do praktyki jest część tego rozdziału, poświęcona konstruowaniu zarzutu odwoławczego z wykorzystaniem poszczególnych podstaw odwoławczych. Jego ustalenia i propozycje zasługują na akceptację.

Wieńczące rozprawę *Zakończenie* stanowi swego rodzaju podsumowanie najważniejszych, poruszanych w pracy kwestii. Jest to zbiorcze zestawienie wniosków i

postulatów formułowanych w poszczególnych rozdziałach dysertacji. Zaslęgują one na uwagę i rozważenie przez ustawodawcę.

Teoretycznoprawna analiza względnych podstaw odwoławczych potwierdziła tezę postawioną przez Doktoranta, że względne podstawy odwoławcze są zakresowo tożsame z zakresem etapów sądowego stosowania prawa, który odbywa się według następującego schematu: ustalenie stanu faktycznego, ustalenie podstawy normatywnej decyzji, sformułowanie decyzji stosowania prawa. Zasadnie mgr M.Cichoński zwraca uwagę, że część postępowania karnego polegająca na ustalaniu przez sąd stanu faktycznego pozwala na poszukiwanie w tym obszarze podstaw odwoławczych do stawiania zarzutu obraza przepisów postępowania oraz błędu w ustaleniach faktycznych. Obraza przepisów prawa materialnego może natomiast nastąpić na etapie konstruowania podstawy normatywnej decyzji lub przy orzekaniu (jak ujmuje to Autor pracy: „*formułowaniu decyzji stosowania prawa*”). Należy zgodzić się, iż w obu przypadkach obraza prawa materialnego będzie następstwem błędnej jego wykładni. Podstawa odwoławcza w postaci rażącej niewspółmierności kary może być wykorzystana przy stawianiu zarzutów wyłącznie w odniesieniu do ostatniego etapem sądowego stosowania prawa, tzn. orzekania o konsekwencjach przypisanego sprawcy czynu.

Wnioski z analiz praktycznych co do konstruowania zarzutów apelacyjnych z uwzględnieniem podstaw odwoławczych opracowanych z perspektywy teoretycznoprawnej oraz karnoprocesowej są cenne nie tylko dla doktryny procesu karnego, ale również dla praktyki wymiaru sprawiedliwości. Mogą one posłużyć za wskazówkę dla stosujących prawo, wskazując bowiem metody i kierunek wykładni przepisu art. 438 k.p.k., a także w odniesieniu do kwestii normatywnego ujęcia tej problematyki, także dla ustawodawcy – który mógłby rozważyć zmiany tego przepisu przy kolejnej nowelizacji prawa karnego procesowego (por. nowy art. 438 pkt 1a k.p.k.).

Oceniając pracę doktorską recenzent musi ustosunkować się do tego co Doktorant w niej napisał, ale także do tego czego w recenzowanej rozprawie brak. Odnosząc się do braku rozważań prawnoporównawczych, które być może mogłyby wzbogacić pracę, jako recenzent wyrażam przekonanie, że nie są one przy takim ujęciu tematyki jaką przyjął mgr M.Cichoński konieczne. Autor prowadząc swoje rozważania i tak korzystał z dorobku teoretyków zagranicznych (choćby R.Alexy'ego), a zatem brak

odniesień do problematyki stricte „odwoławczej”, w tym ujęcia względnych podstaw odwoławczych w obcych porządkach prawnych, nie obniża w żadnym razie bardzo wysokiej oceny całej pracy doktorskiej.

Na zakończenie recenzji pragnę podkreślić, że ewentualne niedociągnięcia (choćby błąd przywołania dawnego stanu prawnego – s. 30) lub tylko kwestie dyskusyjne zawarte w przedstawionej mi do recenzji rozprawie nie dotyczą sedna rozważań, ani nie rzutują na bardzo pozytywną ocenę całej rozprawy doktorskiej mgr Marcina Cichońskiego.

III. Uwagi końcowe

W konkluzji należy stwierdzić, iż przedstawiona do recenzji rozprawa doktorska mgr Marcina Cichońskiego zasługuje na zdecydowanie pozytywną, wysoką ocenę. Dojrzałość z jaką zostało zakreślone pole badawcze, przeprowadzone analizy badanych zagadnień, sposób przedstawienia wyników badań dogmatycznych i ich kompleksowość świadczą o opanowaniu metod prowadzenia badań oraz umiejętności właściwego ich prezentowania.

Monografia Doktoranta stanowi interesujące, samodzielne i oryginalne ujęcie problematyki względnych podstaw odwoławczych w polskim procesie karnym, wskazuje na umiejętność organizowania warsztatu naukowego, a także formułowania ocen i własnych wniosków.

W mojej ocenie zasługuje także, z podanych wyżej przyczyn, na wyróżnienie.

Rozprawa doktorska napisana przez mgr Marcina Cichońskiego, pt. *Względne podstawy odwoławcze w polskim procesie karnym* odpowiada wymogom przewidzianym w art. 13 ust. 1 ustawy z dnia 14 marca 2003 r., o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (tj. Dz. U. z 2016 r., poz. 882) i uzasadnia na podstawie art. 14 tejże ustawy w zw. z art. 179 ust. 1 ustawy z dnia 3 lipca 2018 r. Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. z 2018 r., poz. 1669) dopuszczenie Doktoranta do dalszych czynności w postępowaniu o nadanie stopnia doktora nauk prawnych.

/ Prof. dr hab. Hanna Paluszkiewicz /

